

**ՓՈՐՉԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ**

**«Հայաստանի Հանրապետության 2025 թվականի պետական բյուջեի մասին»
օրենքի նախագծի (փաստաթղթային կոդ՝ Կ-932-01.10.2024-ՖՎ, ԱՍ, ՏՀ, ԱռՀ, ՏՏԳՇ, ՏԵ,
ՊԻ, ԱՀ, ՊԱ, ԳԿ, ԵԻ, ՄԻ -011/0) վերաբերյալ**

Կառավարության կողմից օրենսդրական նախաձեռնության կարգով ներկայացված «Հայաստանի Հանրապետության 2025 թվականի պետական բյուջեի մասին» օրենքի նախագիծը (փաստաթղթային կոդ՝ Կ-932-01.10.2024-ՖՎ, ԱՍ, ՏՀ, ԱռՀ, ՏՏԳՇ, ՏԵ, ՊԻ, ԱՀ, ՊԱ, ԳԿ, ԵԻ, ՄԻ -011/0) (այսուհետ՝ Նախագիծ) մասնագիտական փորձաքննության է ենթարկվել Ազգային ժողովի աշխատակազմի փորձագիտական և վերլուծական վարչությունում:

Նախագիծը ենթարկվել է իրավական, ֆինանսատնտեսագիտական, սոցիալական փորձաքննության:

Ստորև ներկայացվում է մասնագիտական փորձաքննության եզրակացությունը, ինչպես նաև Նախագծին առնչվող այլ օրենքի կամ Ազգային ժողովի որոշման ընդունման անհրաժեշտության բացակայության մասին տեղեկանքը:

Իրավական փորձաքննության արդյունքները

Նախագծի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (այսուհետ՝ Սահմանադրություն) և օրենքների պահանջներին համապատասխանության տեսանկյունից նշենք հետևյալը.

1. Նախագծի մի շարք հոդվածներում կիրառվում է «դրամ» հասկացությունը, իսկ Նախագծի 7-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «Հայաստանի Հանրապետության դրամ» հասկացությունը: Նախագծի ամբողջ տեքստում առաջարկում ենք միևնույն միտքն արտահայտելիս կիրառել միևնույն բառերը՝ որոշակի հերթականությամբ՝ հիմք ընդունելով «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 15-րդ հոդվածի 2-րդ մասում սահմանված պահանջը՝ «Նորմատիվ իրավական ակտում միևնույն միտքն արտահայտելիս կիրառվում են միևնույն բառերը, տերմինները կամ բառակապակցությունները՝ որոշակի հերթականությամբ»: Առաջարկում ենք Նախագծի ամբողջ տեքստում կիրառել «Արժույթային կարգավորման և արժույթային վերահսկողության մասին» օրենքի 3-րդ հոդվածի չհամարակալված 1-ին պարբերության 1-ին կետի «ա» ենթակետում սահմանված հասկացությունը, այն է՝ «Հայաստանի Հանրապետության արժույթը՝ Հայաստանի Հանրապետության դրամը», հիմք ընդունելով «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ «Նորմատիվ իրավական ակտում կիրառվում են նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված կամ հանրաժանոթ հասկացություններ կամ տերմիններ:»

2. Նախագծի 5-րդ հոդվածում կիրառվում է «Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն» հասկացությունը, մինչդեռ «Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն» հասկացության կրճատ տարբերակը «(այսուհետ՝ Կառավարություն)», սահմանված է Նախագծի 7-րդ հոդվածի 1-ին մասում: Հարկ ենք համարում նշել, որ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասում սահմանված է հետևյալ իրավակարգավորումը՝ «Նորմատիվ իրավական ակտում հաճախակի կիրառվող երկար արտահայտությունները նույն նորմատիվ իրավական ակտում կարող են սահմանվել կրճատ տարբերակով՝ իրավական ակտում առաջին իսկ կիրառումից հետո նախատեսելով կամ տվյալ արտահայտության սահմանումը, կամ փակագծերում նշելով կրճատ տարբերակը»: Այսպես՝ հաճախակի կիրառվող երկար արտահայտության կրճատ տարբերակը նախ պետք է սահմանել 1-ին իսկ կիրառումից հետո: Հիմք ընդունելով

վերոգրյալն, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ սահմանված հասկացությունը և «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 15-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ առաջարկում ենք Նախագծի 7-րդ հոդվածի 1-ին մասում չսահմանել քննարկվող հասկացության կրճատ տարբերակը, Նախագծի ամբողջ տեքստում «Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն» բառերը՝ համապատասխան հոլովածներով, փոխարինել «Կառավարություն» բառով՝ համապատասխան հոլովածներով:

3. Հարկ ենք համարում նկատել, որ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 16-րդ հոդվածի բովանդակությունից բխում է, որ նորմատիվ իրավական ակտում կարող է կիրառվել կա՛ն «և», կա՛ն «կամ» շաղկապը, մինչդեռ «և (կամ)» գրելաձևը կիրառելի չէ: Նշվածով պայմանավորված՝ առաջարկում ենք Նախագծի ամբողջ տեքստում վերանայել քննարկվող շաղկապների կիրառությունը:

4. Նախագծի 9-րդ հոդվածի 12-րդ մասի 2-րդ կետում կիրառված բոլոր «սույն ենթակետում» բառերն առաջարկում ենք փոխարինել «սույն կետում» բառերով՝ հիմք ընդունելով «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 14-րդ հոդվածի 3-րդ մասը, այն է՝ «Օրենսդրական ակտերում հոդվածները բաժանվում են «մասեր» կոչվող միայն համարակալված պարբերությունների: Հոդվածների մասերը կարող են բաժանվել միայն համարակալված կետերի, կետերը՝ միայն համարակալված ենթակետերի»:

5. Նախագծի 9-րդ հոդվածի 12-րդ մասի 4-րդ կետում նշված «23-րդ հոդվածի 1-ին կետին» ձևակերպումն առաջարկում ենք փոխարինել «23-րդ հոդվածի 1-ին մասին» ձևակերպմամբ՝ հիմք ընդունելով «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի 14-րդ հոդվածի 3-րդ մասը:

Եզրահանգում

Ամփոփելով փորձաքննության արդյունքները՝ կարող ենք նշել, որ Նախագծով սահմանված իրավակարգավորումներում Սահմանադրության տեսանկյունից խնդրահարույց նորմեր առկա չեն:

Միաժամանակ, հաշվի առնելով Նախագծի առանձնահատկությունները, ներկայացված դիտարկումների հիման վրա, կարծում ենք՝ անհրաժեշտ է ապահովել Նախագծով սահմանված կարգավորումների համապատասխանությունը և «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքի պահանջներին:

ՓՈՐՉԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ

ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ

ՓՈՐՉԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺՆԻ ՊԵՏ

ԶԵՄՖԻՐԱ ՀՈՎԱՍՍԱՓՅԱՆ

Կատարող՝ Լ. Պետրոսյան (հեռ.՝ 011-513-248)

22.10.2024թ.

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

Նախագծին առնչվող այլ օրենքի կամ Ազգային ժողովի որոշման ընդունման անհրաժեշտության բացակայության մասին

Նախագծին առնչվող այլ օրենքի կամ Ազգային ժողովի որոշման ընդունման
անհրաժեշտությունը բացակայում է:

ՓՈՐՉԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ

ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ

ՓՈՐՉԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺՆԻ ՊԵՏ

ԶԵՄՖԻՐԱ ՀՈՎԱՍՍԱՓՅԱՆ

Կատարող՝ Լ. Պետրոսյան (հեռ.՝ 011-513-248)

22.10.2024թ.

Ֆինանսատնտեսագիտական փորձաքննության արդյունքները

«Հայաստանի Հանրապետության 2025 թվականի պետական բյուջեի մասին» օրենքի
Նախագիծը քննարկվել է ՀՀ ԱԺ աշխատակազմի փորձագիտական և վերլուծական
վարչության ֆինանսատնտեսագիտական փորձաքննության բաժնում:

Նախագիծը հիմնականում համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությամբ,
«Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքով և «Հայաստանի
Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքով, ինչպես նաև

բյուջետային հարաբերությունները կարգավորող մյուս օրենքներով սահմանված պահանջներին:

Նախագծի ուսումնասիրության և քննարկման արդյունքում ձևավորվել են մի շարք նկատառումներ, որոնցից հիմնականները կայանում են հետևյալում:

1. 2025 թվականին հանրապետության տնտեսությունը բնութագրող հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշների գծով կանխատեսումները նախորդ տարիների համեմատությամբ բավականաչափ համեստ են: Միևնույն ժամանակ, կարելի է հուսադրող համարել այն, որ ձևավորվում են վերջին տարիներին արձանագրված ճգնաժամայի երևույթների տնտեսական հետևանքների հաղթահարման և կայուն տնտեսական աճի ապահովման միտումներ (տես աղյուսակ 1-ը):

Աղյուսակ 1.

Մակրոտնտեսական հիմնական ցուցանիշների դինամիկան 2021-2025 թվականներին

Հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշներ	2021	2022	2023	2024	2025
	Փաստ	Փաստ	Ֆաստ	սպասում	ծրագիր
Անվանական ՀՆԱ, մլրդ դրամ	6,991.8	8,501.4	9,453.2	10,110.2	11,050.1
Տնտեսական աճ, %	5.8	12.6	8.3	5.8	5.6
ՀՆԱ դեֆլյատորի աճ, %	6.9	8.0	2.7	1.1	3.5
Գնաճ (Ժամանակ. վերջ), %	7.7	8.3	-0.6	2.0	4.0
Գնաճ (միջին), %	7.2	8.6	2.0	0.4	3.6

Մասնավորապես, ըստ ՀՀ կառավարության կանխատեսումների, անվանական ՀՆԱ-ն 2025 թվականին կկազմի մոտ 11.1 տրիլիոն դրամ, որը մոտ 10 տոկոսով (կամ 1.0 տրիլիոն դրամով) գերազանցում է ընթացիկ տարվա կանխատեսվող մակարդակը և 15 տոկոսով (կամ մոտ 1.7 տրիլիոն դրամով)՝ 2023 թվականի փաստացի մակարդակը: Ըստ կանխատեսումների, 2025 թվականին տնտեսական աճի տեմպը կդանդաղի և 2024 թվականին ակնկալվող 5.8 տոկոսի դիմաց կկազմի 5.6 տոկոս:

Չնայած վերջին տարիներին արձանագրված տնտեսական աճի ցուցանիշի համեմատությամբ կանխատեսվող համեստ ցուցանիշին, կարծում ենք, որ դրա ապահովումը որոշակի հիմք կհանդիսանա 2020 թվականից հետո տնտեսության

վերականգնման ու զարգացման համար անհրաժեշտ նախադրյալների ձևավորման և հարկաբյուջետային ցուցանիշների բարելավման համար: Նշվածը հիմնավորվում է նաև Կառավարության այն գնահատականով, համաձայն որի ներուժային տնտեսական աճը 4-4.5% միջակայքից աճել է՝ հասնելով 5-5.5% միջակայքի:

2. Տնտեսական աճի կանխատեսվող ցուցանիշի ապահովումը 2025 թվականին հիմնականում կախված կլինի նաև երկրում իրականացվող տնտեսական քաղաքականությունից, ինչպես նաև արտաքին տնտեսական այլ գործոններից և համաշխարհային տնտեսության զարգացումներից: Համաձայն 2025 թվականի բյուջետային ուղերձի, առաջիկա տարում արդյունաբերությունը կաճի 5.7 տոկոսով, գյուղատնտեսությունը՝ 2.9 տոկոսով, ծառայությունների ոլորտը՝ 5.8 տոկոսով, շինարարության ոլորտը՝ 6.8 տոկոսով: Կարծում ենք, տնտեսական աճի ճյուղային կառուցվածքը շարունակում է մտահոգիչ մնալ՝ հատկապես դրա որակի բարելավման տեսանկյունից:

Աղյուսակ 2.

ՀՆԱ իրական աճն ըստ ճյուղերի ավելացված արժեքների (%)

	2021	2022	2023	2024	2025
	Փաստ	Փաստ	փաստ	սպասում	ծրագիր
Արդյունաբերություն	2.4	6.9	-2.2	3.1	5.7
Գյուղատնտեսություն	-0.8	-2.8	2.9	3.3	2.9
Շինարարություն	3.1	18.6	16.0	13.2	6.8
Ծառայություններ	8.6	18.4	11.5	6.9	5.8
Զուտ հարկեր	7.4	8.1	11.0	1.4	5.6

Տնտեսության ճյուղային կառուցվածքի առումով Կառավարության հիմնական առաջնահերթություններից մեկը, կարծում ենք, պետք է դառնա դրա փոփոխությանն ուղղված գործնական քայլերի իրականացումը: Մեր կարծիքով, իրականացվելիք տնտեսական քաղաքականության նպատակային թիրախներ պետք է դառնան հարկունակ ճյուղերի զարգացումը, միաժամանակ՝ համեստ դերակատարում վերապահելով հարկազատված ոլորտներին: Այլ կերպ ասած, կարևորելով երկրում տնտեսական աճի ապահովումը, միևնույն ժամանակ, պետք է անհրաժեշտ քայլեր ձեռնարկել ՀՆԱ-ի

ճյուղային կառուցվածքի բարելավման ուղղությամբ, ինչը կնպաստի հարկային բեռի հնարավորինս օպտիմալ բաշխմանը և, դրանով իսկ, բյուջետային եկամուտների ավելացմանը:

3. Հայաստանի Հանրապետության 2025 թվականի պետական բյուջեի նախագծում եկամուտների ընդհանուր գումարը ծրագրվել է 2 տրիլիոն 873.1 մլրդ դրամի չափով, 2024 թվականի սպասվող 2 տրիլիոն 593.6 մլրդ դրամի և 2023 թվականի փաստացի 2 տրիլիոն 358.8 մլրդ դրամի դիմաց: Այլ կերպ ասած, առաջիկա տարվա բյուջետային եկամուտների պլանավորված ծավալն ընթացիկ տարվա ցուցանիշը գերազանցում է մոտ 9.7 տոկոսով կամ 279.5 մլրդ դրամով (տես աղյուսակ 3-ը):

Աղյուսակ 3.

Բյուջետային եկամուտների աճի դինամիկան 2021-2025 թվականներին (մլրդ դրամ)

Ցուցանիշներ	փաստացի			սպասում	ծրագիր
	2021	2022	2023	2024	2025
Պետական բյուջեի եկամուտներ	1,706.5	2,099.6	2,358.8	2,723.6	2,873.1
Հարկային եկամուտներ և պետական տուրքեր	1,609.6	1,962.5	2,221.9	2,613.6	2,759.9
Այլ եկամուտներ	84.6	122.1	123.7	87.7	94
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	12.4	15	13.1	22.3	19.1

2025 թվականին բյուջետային մուտքերի կազմում ամենամեծ տեսակարար կշիռ կունենան հարկերը և պետական տուրքերը՝ 2 տրիլիոն 759.9 մլրդ դրամ՝ 2024 թվականին սպասվող 2,613.6 մլրդ դրամի, 2023 թվականի, 2022 թվականի և 2021 թվականի փաստացի մուտքերի համապատասխանաբար՝ 2 տրիլիոն 221.9 մլրդ դրամի, 1 տրիլիոն 962.5 մլրդ դրամի և 1 տրիլիոն 609.6 մլրդ դրամի դիմաց:

Պաշտոնական դրամաշնորհները և այլ եկամուտները կապահովեն տարեկան բյուջետային մուտքերի համապատասխանաբար՝ 19.1 մլրդ դրամը և 94 մլրդ դրամը (ընդհանուր եկամուտների համապատասխանաբար 0.7%-ը և 3.3%-ը): Հարկ է նշել, որ պետական բյուջեի եկամտային կառուցվածքում բոլոր եկամտատեսակների գծով տեղի

կունենա անվանական աճ, բացառությամբ պաշտոնական դրամաշնորհների, որոնք կնվազեն 3. 2 մլրդ դրամով:

4. 2025 թվականին հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշը կապահովվի օրենսդրական և վարչարարական գործիքների, ինչպես նաև մակրոտնտեսական զարգացումների հաշվին: Մասնավորապես, 2025 թվականին հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը 2024 թվականի համար կանխատեսված ցուցանիշի համեմատությամբ կբարելավվի 0. 7, իսկ սպասողական ցուցանիշի նկատմամբ՝ 0. 1 տոկոսային կետով և կկազմի 25%: Ընդ որում, հարկային վարչարարության բարելավման արդյունքում և հարկային օրենսդրության բարեփոխումների հաշվին կապահովվի 0.4-ական տոկոսային կետ: Այսինքն, փաստացի ստացվում է, որ նոր օրենսդրական և վարչարարական գործիքների նպաստը հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի բարելավմանը կազմելու է ընդամենը 0. 1 տոկոս, ինչը, կարծում ենք, բավականաչափ ցածր ցուցանիշ է վերջին երկու տարիներին նույն ցուցանիշի բարելավման տեմպի համատեքստում:

Առաջիկա տարում 5.6 տոկոս տնտեսական աճի պարագայում կանխատեսվում է հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության 25% մակարդակ (ընթացիկ տարվա սպասվող ցուցանիշի համեմատ ընդամենը 0.1 տոկոսային կետով աճ): 2024 թվականին՝ 5.8 տոկոս տնտեսական աճի սպասողականի պարագայում կանխատեսվում է հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության 24.9% մակարդակ (որը 2023 թվականի մակարդակը գերազանցում է 1.4 տոկոսային կետով), իսկ 2022 թվականին, չնայած փաստացի 12.6 տոկոս տնտեսական աճին, հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը փաստացի կազմել է 23.1% (տես աղյուսակ 4-ը):

Առաջին հայացքից տպավորություն է ստեղծվում, որ հանրապետությունում առկա է հարկային եկամուտների հավաքագրման կայուն և թեկուզ ցածր, բայց աճի կայուն դինամիկա, ինչն էլ պետության հարկային քաղաքականության առումով և հարկային դրույքաչափերի անփոփոխության պարագայում դրական պատկեր է իրենից ներկայացնում: Այսինքն, եթե միջինժամկետ հատվածում տեղի չեն ունեցել հարկային դրույքաչափերի բարձրացումներ կամ հարկման բազայի էական ընդլայնում, ապա միանգամայն տրամաբանական և հիմնավորված է պնդել, որ այս տարիների ընթացքում ՀՆԱ-ի նկատմամբ հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի հարաբերակցությունը կարող էր աճել հիմնականում տնտեսական աճի, սովերային շրջանառության կրճատման և հարկային վարչարարության բարելավման ազդեցությամբ:

Աղյուսակ 4.

Հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը և տնտեսական աճը 2020-2024 թվականներին

Ցուցանիշներ	Փաստ			Սպասում	Կանխատեսում
	2021	2022	2023	2024	2025
Հարկային եկամուտներ և պետական տուրքեր/ՀՆԱ (%)	23	23.1	23.5	24.9	25.0
Տնտեսական աճ, %	5.8	12.6	8.3	5.8	5.6

Սակայն վերը նշված տվյալների դինամիկան փաստում է, որ 2022 և 2025 թվականներին, համապատասխանաբար՝ 12.6% և 5.6% տնտեսական աճի պարագայում հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունն աճել և աճելու է ընդամենը 0.1 տոկոսային կետով: Սա նշանակում է, որ տնտեսական աճի և հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցության փաստացի և կանխատեսված ցուցանիշները, 2021-2025թթ. ժամակահատվածի կտրվածքով, առնվազն տրամաբանական կապի մեջ չեն գտնվում, ուստի նկարագրված դինամիկան, կարծում ենք, մանրամասն և փաստարկված բացատրության կարիք է զգում, ինչն էլ, ցավոք, բացակայում է պետական բյուջեի նախագծի բացատրագրում:

Միաժամանակ, հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի հարաբերականորեն ցածր մակարդակն էականորեն սահմանափակում է պետության ծախսային պարտավորությունների ընդլայնման հնարավորությունները և, այս տեսանկյունից, առաջիկա տարիներին դրա աստիճանական բարձրացումը, կարծում ենք, պետք է դառնա ընդհանուր տնտեսական քաղաքականության հիմնական նպատակներից մեկը: Ընդ որում, այն պետք է իրականացվի ինչպես համախառն ներքին արդյունքի ճյուղային կառուցվածքի բարելավման, այնպես էլ տնտեսության հարկային ներուժի լիարժեք օգտագործման և հատկապես սովերային հատվածի կրճատման ուղղություններով:

Այս առումով, կարծում ենք, որ հանրապետությունում իրականացվելիք տնտեսական քաղաքականությունը պետք է ուղղված լինի ոչ միայն տնտեսական աճի կայուն տեմպերի ապահովմանը, այլև տնտեսական աճի կառուցվածքի և որակի բարելավմանը՝ առաջնահերթ ուշադրություն դարձնելով հարկունակ ճյուղերի զարգացման վրա:

5. Հարկային ծախսերը գործող հարկային արտոնությունների հետևանքով պետական բյուջե չգանձվող (պակաս գանձվող) հարկային եկամուտները կամ այդ եկամուտների չափով պետության կրած այլընտրանքային ծախսերն են, քանի որ հարկային ծախսերը

հանգեցնում են համապատասխան գումարի չափով բյուջետային եկամուտների կրճատման: Հարկային ծախսերի գնահատումը շատ կարևոր նշանակություն ունի ոչ միայն պետական բյուջեի պլանավորման, այլև հարկային քաղաքականության մշակման, իրականացման և համապատասխան ճշգրտումների կատարման տեսանկյունից, ուստի հարկային ծախսերի հաշվետվության, որպես ինստիտուտի, ներդրման և շարունակական թարմացման գործընթացը բացառիկ կարևորություն է ստանում: 2025 թվականին ընդհանուր հարկային ծախսը գնահատվել է 781,038 մլրդ դրամի չափով, ինչը 2025 թվականի համար կանխատեսված հարկային եկամուտների և ՀՆԱ-ի նկատմամբ կազմում է համապատասխանաբար՝ 27.77 և 6.98 տոկոս (տես աղյուսակ 5-ը): Այն մոտ 100 մլրդ դրամով կամ 16 տոկոսով ավելին է, քան նախորդ տարվա գնահատականը: Ավելացված արժեքի հարկի գծով հարկային ծախսերը գնահատվել են 575 մլրդ դրամ, շահութահարկի գծով հարկային ծախսերը՝ 91,5 մլրդ դրամ, եկամտային հարկի գծով հարկային ծախսերը՝ 114,5 մլրդ դրամ:

Աղյուսակ 5.

Հարկային ծախսերի գնահատականը 2025 թվականին (մլն դրամ)

Հ/Հ	Հարկային ծախսերի տեսակը, մլրդ դրամ	Հարկային ծախսերի չափը	Կշիռը հարկային եկամուտների մեջ	Կշիռը ՀՆԱ-ի մեջ
1	ԱԱՀ-ի գծով, այդ թվում՝	575,041	20.45%	5.14%
1.1.	գյուղատնտեսություն	17,026	0.61%	0.15%
1.2.	առողջապահություն	86,413	3.07%	0.77%
1.3.	Կրթություն	43,586	1.55%	0.39%
1.4.	Ֆինանսներ և ապահովագրություն	184,158	6.55%	1.64%
1.5.	ԱԱՀ-ի շեմ	94,188	3.35%	0.84%
1.6.	խաղատների գործունեություն, շահումով խաղերի (այդ թվում՝ ինտերնետ շահումով խաղերի),	58,273	2.07%	0.52%

	տոտալիզատորի և ինտերնետ տոտալիզատորի կազմակերպում			
1.7.	ոսկու և թանկարժեք քարերի իրացում	34,957	1.24%	0.31%
1.8.	մարդասիրական օգնություն	7,104	0.25%	0.06%
1.9.	պարարտանյութերի իրացում	5,290	0.19%	0.05%
1.10.	ջրօգտագործողների ընկերությունների կողմից ոռոգման ջրի օտարում	1,824	0.06%	0.02%
1.11.	սուբսիդիաների, սուբվենցիաների և դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող՝ ապրանքի մատակարարում, աշխատանքի կատարում և (կամ) ծառայության մատուցում	778	0.03%	0.01%
1.12.	ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչին և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողին ծառայությունների մատուցումը, ազատ տնտեսական գոտու կազմակերպչի և ազատ տնտեսական գոտու շահագործողի համար աշխատանքների կատարումը, ազատ տնտեսական գոտու տարածքում ապրանքների մատակարարում	339	0.01%	0.00%
1.13.	Օրենսգրքով սահմանված վերը չնշված այլ արտոնություններ	13,548	0.48%	0.12%
1.14.	այլ օրենքներով տրված արտառություններ	3,346	0.12%	0.03%
1.15.	Միկրոբիզնես	24,212	0.86%	0.22%
2	Շահութահարկի գծով, այդ թվում՝	91,540	3.26%	0.82%

2.1.	գյուղատնտեսություն, այդ թվում՝	42,894	1.53%	0.38%
2.1.1.	կազմակերպությունների շահույթից	2,568	0.09%	0.02%
2.1.2.	ֆիզիկական անձանց (Ա/Չ-ների) շահույթից	40,327	1.43%	0.36%
2.2.	հարկվող շահույթի նվազեցման արտոնություններ, բացառությամբ՝ գյուղատնտեսության	5,528	0.20%	0.05%
2.3.	շահութահարկի նվազեցման արտոնություններ	494	0.02%	0.00%
2.4.	ԱԱՀ-ի շեմ	33,908	1.21%	0.30%
2.5.	միկրոբիզնես	8,716	0.31%	0.08%
3	Եկամտային հարկի գծով, այդ թվում՝	114,456	4.07%	1.02%
3.1.	գյուղատնտեսության ոլորտի աշխատողների աշխատավարձ	14,063	0.50%	0.13%
3.2.	Հիպոտեկային վարկերի տոկոսների սպասարկման համար վերադարձված եկամտային հարկ	84,071	2.99%	0.75%
3.3.	SS ոլորտի արտոնություններ	16,323	0.58%	0.15%
Ընդամենը		781,038	27.77%	6.98%

Անշուշտ, հարկային արտոնությունների տրամադրման հետևանքով բյուջետային եկամուտների կորուստը բավականաչափ մեծ ծավալ է կազմում՝ հատկապես ֆինանսական սուղ հնարավորությունների պայմաններում: Ընդ որում, հատկապես մտահոգիչ է այն իրողությունը, որ դրանց ծավալները վերջին տարիներին արձանագրում են աճի կայուն միտումներ:

Բնականաբար, հանրային ֆինանսների թափանցիկության ապահովման առումով բյուջետային փաստաթղթում հարկային ծախսերի գնահատականի ներկայացումը, ինչն իրականացվում է 2015 թվականից, չափազանց կարևոր է: Մինևույն ժամանակ, այն անհրաժեշտ, սակայն ոչ բավարար պայման է հանդիսանում հարկային արտոնությունների վերափնաստավորման և դրանց հիմնավորվածության ապահովման տեսանկյունից: Այլ

խոսքով, յուրաքանչյուր տարի բավարարվել միայն հարկային արտանությունների հետևանքով բյուջետային եկամուտների կորուստն արձանագրելով, առանց դրանց կրճատմանն ուղղված քայլերի ձեռնարկման, կարծում ենք, արդարացված մոտեցում չէ: Ըստ էության, նաև տվյալ հանգամանքով է պայմանավորված վերջին տարիներին հարկային ծախսերի կայուն աճը, ինչը մտահոգիչ իրողություն պետք է դառնա: Այս առումով, կարծում ենք, անհրաժեշտ է վերախմաստավորել հարկային արտոնությունների դերն ու նշանակությունը հարկային կարգավորման գործում և ստեղծել այնպիսի նախադրյալներ, որոնց առկայության պարագայում միայն դրանք կապահովեն անհրաժեշտ սոցիալ-տնտեսական էֆեկտ: Մասնավորապես, անհրաժեշտ է ապահովել հարկային արտոնությունների առավելագույն հասցեականություն և բացառել տարբեր եղանակներով դրանցից անհիմն օգտվելու հնարավորությունը, իրականացնել հարկային ծախսերի չափի և ստացված սոցիալ-տնտեսական էֆեկտի համադրում՝ դրանց արդյունավետության գնահատման և չիմնավորված արտոնություններից հրաժարման նպատակով: Բացի այդ, հաշվի առնելով նաև հանրապետությունում ներկայումս ձևավորված հարկային ծախսերի ծավալը, կարծում ենք, ժամանակն է իրականացնել գործող հարկային արտոնությունների համակողմանի վերլուծություն՝ դրանց տեսակներից յուրաքանչյուրի հիմնավորվածության, արդարացիության և սոցիալական ու տնտեսական նպատակահարմարության տեսանկյունից:

6. Առաջիկա բյուջետային տարում պետական բյուջեի ծախսային մասը կկազմի 3 տրիլիոն 482.4 մլրդ դրամ, ինչն ընթացիկ տարվա ցուցանիշը գերազանցում է 275.9 մլրդ դրամով: Ինչ վերաբերում է բյուջետային ծախսերի կառուցվածքին, ապա ծախսերի ամբողջ ծավալի 78.9%-ը կամ 2.749.2 մլրդ դրամը բաժին է ընկնում ընթացիկ ծախսերին, 21.1%-ը կամ 733.2 մլրդ դրամը՝ ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով զուտ ծախսերին:

2025 թվականին պլանավորվող ընդհանուր ծախսերի կառուցվածքում ամենամեծ մասնաբաժինը կունենան սոցիալական ոլորտի ծախսերը՝ 40.9 տոկոս, ՀՆԱ-ի նկատմամբ ունենանով 12.9 տոկոս հարաբերակցություն (տես աղյուսակ 6-ը):

Աղյուսակ 6

ՀՀ 2021-2025թթ. պետական բյուջեների ծախսերը՝ ըստ ոլորտների (մլն. դրամ)

Ցուցանիշ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր
	2021	2022	2023	2024	2025
Ընդամենը	2,004.3	2,242.6	2,547.6	3,206.5	3,482.4
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	28.7	26.4	26.8	30.5	31.5
1. Ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայություններ և պահուստային ֆոնդեր	381.0	407.4	522.5	834.7	881.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	5.4	4.8	5.5	7.9	8.0
Ընդհանուր ծախսերում (%)	19.0	18.2	20.5	26.0	25.3
2. Պաշտպանություն, հասարակական կարգ, անվտանգություն և դատական գործունեություն	496.0	677.3	733.4	780.5	915.6
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	7.1	8.0	7.7	7.4	8.3
Ընդհանուր ծախսերում (%)	24.7	30.2	28.8	24.3	26.3
3. Տնտեսական ոլորտ	167.3	192.1	217.8	296.0	262.1
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	2.4	2.3	2.3	2.8	2.4
Ընդհանուր ծախսերում (%)	8.3	8.6	8.5	9.2	7.5
4. Սոցիալական ոլորտ	960.0	965.8	1,073.9	1,295.2	1,423.5
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	13.7	11.4	11.3	12.3	12.9
Ընդհանուր ծախսերում (%)	47.9	43.1	42.2	40.4	40.9

7. Նախագծով ՀՀ 2025 թվականի պետական բյուջեի դեֆիցիտը կկազմի շուրջ 609. 4 մլրդ դրամ կամ ՀՆԱ 5.5 տոկոսը (տես աղյուսակ 7-ը): Առաջիկա տարում բյուջետային դեֆիցիտի ֆինանսավորման համար միջոցների ներգրավումն իրականացվելու է ինչպես

ներքին, այնպես էլ արտաքին աղբյուրներից, համապատասխանաբար՝ 255.8 մլրդ դրամի և 353.6 մլրդ դրամի չափով:

Աղյուսակ 7

**ՀՀ 2021-2025թթ. պետական բյուջեների դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրները
(մլրդ դրամ)**

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր
	2021	2022	2023	2024	2025
Պետական բյուջեի դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրներն ու դրանց տարրերի անվանումները	320.5	179.5	188.8	482.9	609.4
Ա. Ներքին աղբյուրներ	101.2	288.1	412.3	351.2	255.8
Բ. Արտաքին աղբյուրներ	219.3	(108.6)	(223.5)	131.7	353.6

8. ՀՀ 2025թ. պետական բյուջեի հիմքում դրված կանխատեսումների համաձայն 2024 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ պետական պարտքը կկազմի 5,269 մլրդ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 52.1%-ը, իսկ 2025 թվականի տարեվերջին այն կկազմի 6,161 մլրդ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 55.8%-ը: (տես աղյուսակ 8-ը):

2025 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ կառավարության պարտքը կկազմի 5,914 մլրդ դրամ կամ ՀՆԱ-ի 53.5 տոկոսը և 2024 թվականի տարեվերջի համեմատությամբ ՀՆԱ-ի նկատմամբ կաճի 3.7 տոկոսային կետով:

Աղյուսակ 8.

Պետական պարտքի կառուցվածքը 2023-2025թթ.

	31.12.2023	31.12.2024	31.12.2025
ՀՀ պետական պարտք	4,807	5,269	6,161
այդ թվում՝			
արտաքին պետական պարտք	2,644	2,765	3,342
որից՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտք	235	232	247

ներքին պետական պարտք	2,163	2,503	2,819
տոկոսներով ՀՆԱ-ի նկատմամբ			
ՀՀ պետական պարտք	50.6	52.1	55.8
այդ թվում՝			
արտաքին պետական պարտք	27.8	27.4	30.2
որից՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի պարտք	2.5	2.3	2.2
ներքին պետական պարտք	22.8	24.8	25.5

Կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշի նշված կանխատեսումները տարբերվում են կառավարության պարտքի կառավարման 2025-2027 թվականների միջնաժամկետ ռազմավարական ծրագրով սահմանված ցուցանիշներից՝ պայմանավորված հիմնականում կանխատեսումների հիմքում ընկած տարբեր մակրոտնտեսական ու հարկաբյուջետային շրջանակներով, այդ թվում՝ փոխարժեքներով:

Աղյուսակ 9.

ՀՀ կառավարության պարտքը 2023-2025թթ.

	31.12.2023	31.12.2024	31.12.2025
ՀՀ կառավարության պարտք, մլրդ դրամ	4,572	5,037	5,914
ՀՀ կառավարության պարտք, մլն ԱՄՆ դոլար	11,295	12,644	13,972
ՀՀ կառավարության պարտք, % ՀՆԱ-ի նկատմամբ	48.1	49.8	53.5

2025 թվականին Կառավարության պարտքի սպասարկման ծախսերը (տոկոսավճարներ) կկազմեն ՀՆԱ-ի 3.6%-ը կամ 394. 1 մլրդ դրամ, ինչը 0. 2 տոկոսային

կետով կամ 49. 1 մլրդ դրամով գերազանցում է 2024 թվականի ցուցանիշը (տես աղյուսակ 10-ը):

Աղյուսակ 10.

Կառավարության պարտքի սպասարկման ծախսերը (տոկոսավճարներ)

	2023	2024	2025
Կառավարության պարտքի սպասարկում (տոկոսավճար), մլրդ դրամ	253.4	345.0	394.1
%-ներով ՀՆԱ-ի նկատմամբ	2.7	3.4	3.6
Կառավարության պարտքի միջին կշռված տոկոսադրույք, %	7.0	7.6	7.5

ՓՈՐՉԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ

ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՓՈՐՉԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺՆԻ ՊԵՏ՝

ԱՐԹՈՒՐ ԹԱՍԱԶՅԱՆ

Կատարողներ՝

բաժնի պետ՝ Ա. Թամազյան (հեռ.՝ 011 513-668)

գլխավոր մասնագետ՝ Գ. Կիրակոսյան (հեռ.՝ 011 513-603)

17.10.2024թ.

Սոցիալական փորձաքննության արդյունքները

«Հայաստանի Հանրապետության 2025 թվականի պետական բյուջեի մասին» օրենքի նախագիծը (այսուհետ՝ Նախագիծ) քննարկվել է ՀՀ ԱԺ աշխատակազմի փորձագիտական և վերլուծական վարչության սոցիալ, կրթական, առողջապահական փորձաքննության բաժնում:

Նախագիծը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությամբ, «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքով և «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքով, ինչպես նաև բյուջետային հարաբերությունները կարգավորող մյուս օրենքներով սահմանված պահանջներին:

Նախագծով՝ ՀՀ 2025 թվականի բյուջեն գնահատվում է՝

- եկամուտների գծով՝ 2,873.1 մլրդ դրամ,
- ծախսերի գծով՝ 3,482.4 մլրդ դրամ,
- դեֆիցիտը՝ 609.4 մլրդ դրամ:

Նախագծի ուսումնասիրության և քննարկման արդյունքում ձևավորվել են մի շարք նկատառումներ, որոնցից հիմնականները կայանում են հետևյալում:

1. *Ընդհանուր առմամբ, վերջին տարիներին հանրապետությունում սոցիալական ոլորտի ծախսերը դրսևորել են աճի միտում (տես՝ աղյուսակը):*

Աղյուսակ.

Սոցիալական ոլորտի 2021-2025թթ բյուջետային ծախսերը, մլն դրամ

Ցուցանիշներ	Փաստ			Բյուջե	Ծրագիր
	2021	2022	2023	2024	2025
Սոցիալական ոլորտ ընդամենը	960.0	965.8	1,073.9	1,295.2	1,423.5
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	13.7	11.4	11.3	12.3	12.9
Ընդհանուր ծախսերում (%)	47.9	43.1	42.2	40.4	40.9
1. Կրթություն	149.1	165.4	183.6	290.7	306.2
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	2.1	1.9	1.9	2.8	2.8
Ընդհանուր ծախսերում (%)	7.4	7.4	7.2	9.1	8.8
2. Սոցիալական պաշտպանություն	620.0	614.5	705.8	794.5	905.7
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	8.9	7.2	7.4	7.6	8.2
Ընդհանուր ծախսերում (%)	30.9	27.4	27.7	24.8	26.0
3. Առողջապահություն	160.5	142.2	141.3	169.9	164.5
ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	2.3	1.7	1.5	1.6	1.5
Ընդհանուր ծախսերում (%)	8.0	6.3	5.5	5.3	4.7
4. Հանգիստ, մշակույթ և կրոն	30.4	43.9	43.3	40.2	47.2

ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	0.4	0.5	0.5	0.4	0.4
Ընդհանուր ծախսերում (%)	1.5	2.0	1.7	1.3	1.4

2021-2025թթ. ընթացքում **կրթության ոլորտին** ուղղված պետական միջոցները կազմել են համապատասխանաբար 149.1, 165.4, 183.6, 290.7 մլրդ. ՀՀ դրամ: 2025թ. ոլորտի ֆինանսավորման համար հատկացվելիք 306.2 մլրդ. դրամը նախատեսվում է համամասնորեն ուղղել կրթության առանձին տեսակների՝ նախադպրոցական, տարրական, միջնակարգ, մասնագիտական, բարձրագույն, հետբուհական, ինչպես նաև կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ֆինանսավորմանը:

Լեռնային Ղարաբաղից բռնի տեղահանված բնակչության համար 2025թ. նախատեսվել է կրթության ոլորտի գծով՝ 1,133.4 մլն դրամ, որից՝ 930.6 մլն դրամը՝ ՀՀ-ում կրթություն ստացող ուսանողների ուսման վարձի փոխհատուցման նպատակով, 202.8 մլն դրամը՝ ուսուցիչների օժանդակության ծրագրի գծով:

Առողջապահության ոլորտի ֆինանսավորումը 2021-2025թթ համապատասխանաբար կազմել է 160.5, 142.2, 141.3, 169.9 և 164.5 մլրդ դրամ: 2025թ. ոլորտին ուղղվող ծախսերը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել են 21 մլրդ. դրամով և պլանավորվում են 170.7 մլրդ դրամի չափով, որոնք ուղղվելու են հիմնականում առողջության համապարփակ ապահովագրության համակարգի ներդրմանը:

2021-2025թթ. **սոցիալական պաշտպանության** ոլորտի ֆինանսավորումն աճողական բնույթ է կրել՝ համապատասխանաբար կազմելով 620.0, 614. 5, 705.8 և 905.7 մլրդ դրամ: Սոցիալական պաշտպանության ոլորտի ֆինանսավորումն առաջնահերթ ուղղվելու է ժողովրդագրական վիճակի բարելավմանը, ինչպես նաև զբաղվածության ծրագրերին, բնակարային ապահովման, ընտանեկան նպաստների տրամադրման և այլ սոցիալական ծառայությունների ապահովմանը: Բացի այդ, ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրով սահմանված առաջնահերթություններից ելնելով, ոլորտի հատկացումները ուղղվելու են ծնելիության խթանմանը և բազմազավակ ընտանիքներին պետական աջակցության ցուցաբերմանը:

2025թ. ընթացքում պետական բյուջեների ծախսերի ընդհանուր ծավալը որոշ կախվածության մեջ կլինի նաև արտաքին հոսքերից:

2. ՀՀ առողջապահության նախարարության գծով ՀՀ 2025 թվականի պետական բյուջեով նախատեսվում է հատկացնել 162,996.5 մլն դրամ (ներառյալ կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերը):

Հատկացվելիք միջոցներն ուղղվելու են հետևյալ ծրագրերի իրականացմանը.

- Հանրային առողջության պահպանում ծրագրի գծով 2025թ. նախատեսվել է 7,361.1 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է մարդու օրգանիզմի վրա շրջակա միջավայրի վնասակար և վտանգավոր գործոնների ազդեցության բացառումը և նվազեցումը, կառավարելի վարակիչ հիվանդությունների դեմ պայքարը:

- Առողջության առաջնային պահպանում ծրագրի գծով նախատեսվել է 31,629.6 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է բնակչությանը մատչելի և որակյալ առաջնային բժշկական օգնության և սպասարկման տրամադրումը, առողջության վատթարացման ռիսկի գործոնների վերհանումը և դրանց հնարավոր անբարենպաստ ազդեցության կանխարգելումը, որը ներառում է առողջության առաջնային պահպանման գծով կազմակերպություններում գրանցված 3,119,563 բնակչի՝ ընտանեկան բժշկի, ընդհանուր պրակտիկայի թերապևտի, ընդհանուր պրակտիկայի մանկաբույժի կողմից մատուցվող ծառայություններ:

- Դեղապահովում ծրագրի գծով նախատեսվել է 5,525.3 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակը դեղերի անվտանգության, արդյունավետության և որակի ապահովումն է, ՀՀ հիմնական դեղերի ցանկում առկա կենսականորեն անհրաժեշտ դեղերի ֆիզիկական և տնտեսական մատչելիության բարձրացումը: Ծրագրի շրջանակներում նախատեսված հատկացումներն ուղղվելու են ՀՀ կառավարության 2019թ.-ի մայիսի 30-ի N 642-Ն որոշմամբ սահմանված թվով 222,681 շահառուներին՝ պետության կողմից անվճար և արտոնյալ պայմաններով դեղորայքի տրամադրման համար՝ ապահովելով 18 հիվանդության ծածկույթ:

- Մոր և մանկան առողջության պահպանում ծրագրի գծով նախատեսվել է 23,017.0 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է մոր և մանկան առողջության պահպանումը, կանանց և երեխաներին մատուցվող բժշկական ծառայությունների մատչելիության և որակի

բարելավումը, որի արդյունքում ակնկալվում է մանկական և մայրական մահացության և հիվանդացության կրճատում, կանանց վերարտադրողական առողջության բարելավում:

- Շտապ բժշկական օգնություն ծրագրի գծով նախատեսվել է 5,311.0 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է մարդու կյանքին և առողջությանը վտանգ սպառնացող վիճակներում որակյալ շտապ բժշկական օգնության ծառայությունների տրամադրումը, որի արդյունքում նախատեսվում է բարելավել շտապ օգնության համակարգի պատրաստվածությունը, արձագանքման արագությունը, հասանելիության և բժշկական օգնության ծառայությունների որակը:

- Ոչ վարակիչ հիվանդությունների բժշկական օգնության ապահովում ծրագրի գծով նախատեսվել է 32,880.3 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է ոչ վարակիչ հիվանդությունների (մասնավորապես՝ սիրտանոթային, շաքարային դիաբետի և չարորակ նորագոյացությունների) բուժման արդյունավետության բարձրացումը: Ծրագրի իրականացման արդյունքում նախատեսվում է նվազեցնել ոչ վարակիչ հիվանդություններով պայմանավորված հիվանդացությունը և մահացությունը:

- Սոցիալապես անապահով և առանձին խմբերի անձանց բժշկական օգնություն ծրագրի գծով նախատեսվել է 38,627.9 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է սոցիալապես անապահով և հատուկ խմբերում ընդգրկված անձանց բժշկական օգնության հասանելիության և մատչելիության մակարդակի բարձրացումը, հիվանդանոցային որակյալ բժշկական օգնության ապահովումը:

Առողջապահության համակարգի արդիականացման և արդյունավետության բարձրացման ծրագրի նպատակն է Առողջապահության համակարգի արդիականացումը և զարգացումը, վարակիչ և բնակչության համար մեծ ռիսկ ներկայացնող հիվանդությունների (մալարիա, տուբերկուլոզ, ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և այլն) վաղ հայտնաբերումը, արդյունավետ հակազդումը և բժշկական օգնության ապահովումը:

Ծրագրի համար ՀՀ 2025թ. պետական բյուջեով նախատեսվել է 1,631.7 մլն դրամ, որից՝ վարկային և դրամաշնորհային միջոցների գծով 1,335.0 մլն դրամ, համաֆինանսավորման գծով՝ 296.7 մլն դրամ:

3. ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության գծով ՀՀ 2025 թվականի պետական բյուջեով նախատեսվում է հատկացնել 362,627.9 մլն դրամ (ներառյալ կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերը):

Միջոցներն ուղղվելու են հետևյալ ծրագրերի իրականացմանը: Մասնավորապես.

- Մասնագիտական կրթության և ուսուցման ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 15,268.7 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է՝ աշխատաշուկայի արդի պահանջներին համապատասխան արհեստագործական և միջին մասնագիտական կրթության որակավորում ունեցող մասնագետների պատրաստումը, կրթության մատչելիության ապահովումը: Ծրագրով ծախսերը նախատեսվել են հանրապետության 20 արհեստագործական ուսումնարաններում արհեստագործական կրթության մեջ ընդգրկվող 8.1 հազար սովորողների, 65 հաստատություններում միջին մասնագիտական կրթության մեջ ընդգրկվող 19.9 հազար սովորողների ուսուցման գծով:

- Բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթության ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 14,164.3 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է՝ ապահովել մատչելի, որակյալ և մրցունակ բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթություն: Ծրագրով ծախսերը նախատեսվել են 12.3 հազար ուսանողների կրթության, մարտական գործողություններին մասնակցած ուսանողների, երկու և ավելի անչափահաս երեխա ունեցող ուսանողների ուսման վճարի մասնակի փոխհատուցման գծով:

- Հանրակրթության ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 132,890.2 մլն դրամ:

Ծրագրի նպատակն է՝ ապահովել անվճար և որակյալ հանրակրթություն: Ծրագրի շրջանակներում միջոցներ են նախատեսվել պարտադիր կրթության երեք մակարդակներում սովորողների ուսուցման գծով: Մասնավորապես. ծախսերը հաշվարկվել են 1325 հանրակրթական դպրոցների 20.6 հազար դասարաններում ընդգրկվող, միջին տարեկան հաշվարկով, 409.4 հազար աշակերտի ուսուցման, հատուկ և մասնագիտացված հանրակրթության մեջ ընդգրկվող՝ համապատասխանաբար, 0.5 և 3.3 հազար սովորողների կրթության գծով:

Ծրագրի շրջանակներում միջոցներ են նախատեսվել կրթական հաստատությունների աշակերտներին դասագրքերով և ուսումնական գրականությամբ ապահովման, սոցիալական աջակցություն ստացող ՀՀ սահմանամերձ համայնքների և Լեռնային Ղարաբաղից բռնի տեղահանված երեխաների դասագրքերի վարձավճարների

փոխհատուցման, հանրակրթական դպրոցների մանկավարժներին և դպրոցահասակ երեխաներին տրանսպորտային ծախսերի փոխհատուցման գծով:

- **Արտադպրոցական դաստիարակության ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 3,999.6 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է՝ նպաստել հանրակրթական ուսուցման համակարգում ընդգրկված երեխաների ֆիզիկական, հոգևոր և գեղագիտական զարգացմանը, բնապահպանական և կիրառական գիտելիքների ձեռքբերմանը:

- **Կրթության որակի ապահովում ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 16,113.7 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է՝ ընթացիկ աշխատանքների, բարեփոխումների միջոցով կրթության ոլորտում իրականացվող միջոցառումների, մատուցվող ծառայությունների բովանդակության և կազմակերպման որակի շարունակական բարելավումը: Ծրագրի շրջանակներում միջոցներ են նախատեսվել հանրակրթության պետական կրթական չափորոշի ու առարկայական ծրագրերին համապատասխան ուսուցիչների վերապատրաստման, կամավոր ատեստավորման արդյունքում ուսուցիչներին հավելվածարների տրամադրման, հանրակրթական հիմնական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատությունների ատեստավորման ենթակա ուսուցիչների վերապատրաստման գծով:

- **Համընդհանուր ներառական կրթության համակարգի ներդրում ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 3,804.0 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է՝ յուրաքանչյուր երեխայի համար կրթության մատչելիության, հավասար մասնակցության հնարավորության և որակի ապահովումը՝ զարգացման առանձնահատկություններին համապատասխան և անհրաժեշտ պայմանների ստեղծման միջոցով:

- **«Նախադպրոցական կրթություն» ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 4,031.0 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է՝ ապահովել հասանելի և որակյալ նախադպրոցական կրթություն: Ծրագրի շրջանակներում միջոցներ են նախատեսվել նախակրթարաններում ընդգրկվող 7.2 հազար երեխաների, մինչև 5 տարեկան կրթության և զարգացման առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող և զինծառայող ծնողների, համապատասխանաբար՝ 1.8 և 5.6 հազար երեխաների նախադպրոցական կրթության

ապահովման, նախադպրոցական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատությունների մանկավարժների վերապատրաստման, վերջիններիս տարակարգի շնորհման արդյունքում հավելավճարի տրամադրման գծով:

4. Սպորտի համար նախատեսված հատկացումներն ուղղվելու են 2 ծրագրերի իրականացմանը:

Մեծ նվաճումների սպորտ ծրագրի համար 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 9,425.0 մլն դրամ: Ծրագրի նպատակն է նպաստել Հայաստանում մեծ սպորտի շարունակական զարգացմանը և միջազգային հարթակներում ՀՀ դիրքի բարելավմանը:

Մասսայական սպորտ ծրագրի համար 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 6,244.3 մլն դրամ: Ծրագրի նպատակն է ապահովել բնակչության շրջանում առողջ ապրելակերպի արմատավորումը, անհատի բազմակողմանի ու ներդաշնակ զարգացման գործում ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի դերի բարձրացումը:

Երիտասարդության ծրագրի համար 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 2,385.9 մլն դրամ: Ծրագրի նպատակն է նպաստել սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական և մշակութային կյանքին երիտասարդների լիարժեք ներգրավմանը և նրանց ստեղծագործական ներուժի ամբողջական դրսևորմանը:

5. Գիտական և գիտատեխնիկական հետազոտությունների ծրագրի նպատակն է՝ գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության հիմնարար, կիրառական և թեմատիկ հետազոտությունների իրականացում, ենթակառուցվածքի և ազգային արժեք ներկայացնող գիտական օբյեկտների պահպանում և զարգացում, գիտական ներուժի վերարտադրության ապահովում:

Ծրագրով 2025 թվականին նախատեսվել է 27,666.4 մլն դրամ:

2025 թվականին նախատեսվում են իրականացնել նաև գիտական կենտրոնների վերանորոգումը և գիտական կենտրոնները ժամանակակից սարքավորումներով վերազինումն ու համատեղ օգտագործման գիտական սարքավորումների կենտրոնների ստեղծումը:

«Ակադեմիական քաղաքի ստեղծում» ծրագիրը նպատակ ունի շարունակել «Ակադեմիական քաղաք» նախագծի իրականացումը, «Ակադեմիական քաղաք» հիմնադրամին պետական աջակցությունը և «Ակադեմիական քաղաք» ծրագրի

իրականացման համար միջազգային խորհրդատվական ծառայությունների ձեռքբերումն ու պայմանագրերի սպասարկումը:

6. Մշակույթի ոլորտի համար նախատեսված հատկացումներն ուղղվելու են 5 ծրագրերի իրականացմանը:

- Կինեմատոգրաֆիայի ծրագրի համար 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 842.2 մլն դրամ:

- Մշակութային ժառանգության ծրագրի համար 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 5,459.7 մլն դրամ:

- Գրահրատարակչության և գրադարանների ծրագրի համար 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 1,783.4 մլն դրամ:

- Արվեստների ծրագրի համար 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել 10,161.7 մլն դրամ:

- Մարզերի մշակութային զարգացման ծրագրի նպատակն է նպաստել մարզերում մշակութային կյանքի և մշակութաստեղծ գործունեության ակտիվացմանը՝ 444.8 մլն դրամ:

7. ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության գծով 2025թ. նախատեսվում է հատկացնել 13,471.7 մլն դրամ (ներառյալ կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերը), որի շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ ծրագրերը.

- **Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում և մոնիթորինգ ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվել է 1,905.3 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է նպաստել շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների (բացառությամբ օգտակար հանածոների) պահպանությանը՝ վերջինիս վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակմամբ:

- **Բնապահպանական ծրագրերի իրականացում համայնքներում ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվել է 1,046.1 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է մեղմել հանքարդյունաբերության ոլորտում տնտեսական գործունեության հետևանքով շրջակա միջավայրին և բնակչության առողջությանը պատճառված վնասները:

- **Բնական պաշարների և բնության հատուկ պահպանվող տարածքների կառավարում և պահպանում ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվել է 1.156.8 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է ապահովել բնական պաշարների և կենսաբազմազանության արդյունավետ կառավարումն ու պահպանությունը՝ ակնկալելով ապահովել բնական պաշարների և կենսաբազմազանության վերարտադրության աճը:

- **Անտառների կառավարում ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվել է 8,055.4 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է ապահովել անտառային տարածքների կայուն կառավարումը՝ նպաստելով կայուն կառավարվող անտառային տարածքների աճին:

- **Բնապահպանական մնուշների պահպանություն և ցուցադրություն ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվել է 40.8 մլն դրամ:**

Ծրագրի նպատակն է մշտական և ժամանակավոր ցուցահանդեսների միջոցով հավաքածուները ներկայացնել հանրությանը և իրականացնել բնապահպանական քարոզչություն՝ նպաստելով բնապահպանական աշխարհայացքի ձևավորմանը, բնակչության էկոլոգիական դաստիարակությանը:

8. Աշխատանքի և սոցիալական նախարարության գծով ՀՀ 2025 թվականի պետական բյուջեով նախատեսվում է շուրջ 905,684.9 մլն դրամ (ներառյալ կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերը) որի շրջանակներում կիրականացվեն հետևյալ ծրագրերը.

- **Անապահով և կյանքի դժվարին իրավիճակում սոցիալական խմբերին աջակցություն ծրագրի համար նախատեսվում է հատկացնել 23,410.9 մլն դրամ:**

Անապահով և կյանքի դժվարին իրավիճակում սոցիալական խմբերին աջակցություն ծրագրի վերջնական արդյունքը՝ օժանդակել անապահով ընտանիքների կենսամակարդակի բարձրացմանը՝ մեղմելով աղքատությունը և կրճատելով ծայրահեղ աղքատությունը:

- **«Սոցիալապես անապահով անձանց սննդի կազմակերպում» միջոցառման շրջանակներում նահատեսվում է հատկացվել շուրջ 167.0 մլն դրամ:**

- **2025 թվականի համար սոցիալական փաթեթների ապահովում ծրագրով նախատեսվում է 11,694.1 մլն դրամ՝ 162418 շահառուի հաշվարկով:**

- **Տարեց և (կամ) հաշմանդամություն ունեցող անձանց աջակցություն վերջնական արդյունքը շահառուներին իրենց գնահատված անհատական սոցիալական կարիքներին համապատասխան խնամքի ծառայությունների տրամադրումն է՝ բնականոն կենսագործունեության ապահովման նպատակով:**

- Ժողովրդագրական վիճակի բարելավում ծրագրի գծով 2025 թվականին նախատեսվում է հատկացնել շուրջ 80,087.6 մլն դրամ:

- Սոցիալական աջակցություն անաշխատունակության դեպքում ծրագրին նախատեսվում է ուղղել շուրջ 24,976.8 մլն դրամ:

- Զբաղվածության ծրագրին նախատեսվել է հատկացնել 1,733.1 մլն դրամ:

- Բնակարանային ապահովում ծրագրի իրականացմանը 2025 թվականին նախատեսվում է ուղղել շուրջ 12,006.8 մլն դրամ:

- Ավանդների փոխհատուցում ծրագրի գծով նախատեսվում է 1,010.0 մլն դրամ

Ծրագրի շրջանակում «ՎՏԲ-Հայաստան» ՓԲԸ-ում ավանդատու հանդիսացող և նախկին ԽՍՀՄ Խնայբանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993 թվականի հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների փոխհատուցում կստանան շուրջ 5333 շահառու. փոխհատուցում ստանալու իրավունք կտրվի նաև մինչև 1942 թվականի դեկտեմբերի 31-ը ներառյալ ծնված ավանդատու անձանց:

- Ճգնաժամերի հակազդման և արտակարգ իրավիճակների հետևանքների նվազեցման և վերացման նպատակով առանձին սոցիալական խմբերին տրվող սոցիալական աջակցություն ծրագրի համար 2025 թվականին նախատեսվում է շուրջ 35,000.0 մլն դրամի շրջանակում աջակցել Լեռնային Ղարաբաղից բռնի տեղահանված 58080 շահառուի, ընդ որում ժամանակավոր կացարանում բնակվելու և կոմունալ ծառայությունների ծախսերի համար՝ 53880 շահառուի և բնակարանային խնդիրների լուծման համար՝ 4200 շահառուի:

Ընդհանուր առմամբ, կարծում ենք, որ 2025 թվականի պետական բյուջեի նախագծով սոցիալական, կրթական և առողջապահական բնագավառներին նախատեսված հատկացումները կնպաստեն այդ ոլորտներում առկա մի շարք հիմնախնդիրների լուծմանը և դրված նպատակների ձեռքբերմանը:

ՓՈՐՉԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ

ՍՈՑԻԱԼ, ԿՐԹԱԿԱՆ, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՓՈՐՉԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺՆԻ ՊԵՏ

Լ. ՍԱՐԿՈՍՅԱՆ

Կատարող՝ Ա. Գալստյան (հեռ. 011-513-235), (12-35)

15.10.2024թ.